

UDK 159.922.8 - 057.874
159.922.1 - 057.874

SPOLNE RAZLIKE U SAMOPOIMANJU SREDNJOŠKOLACA

Husejn Music¹✉, Nermin Mulaosmanović², Esved Kajtaž¹

¹Nastavnički fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić” u Mostaru

²Mješovita srednja škola Teočak

✉e-mail: husejn.music@unmo.ba

SAŽETAK

U prošlosti su istraživanja spolnih razlika u samopoimanju dala oprečne rezultate. Naročito su značajna ispitivanja u srednjoškolskom periodu kada dolazi do mnogobrojnih konflikata i težnje za samostalnošću.

Naše istraživanje je obuhvatilo srednjoškolce uzrasta od 16 do 19 godina. Uzorak je činilo 620 djevojčica i 552 dječaka. Rezultati istraživanja su pokazali da je došlo do boljeg vrednovanja djevojaka u odnosu na dječake.

Ključne riječi: *samopoimanje, spol, učenik*

UVOD

Spolne razlike po pitanju samopoimanja uočljive su od samog rođenja, kako biološki, tako i kulturološki. Kulturološki – boja odjeće i igračke su prvi znaci razlike među spolovima. Djeca postaju svjesna spola od treće godine života. Od toga perioda pripadnost spolu postaje sastavni dio samoopisa djece.

Spolne razlike od ranog djetinjstva javljaju se tokom cjelog života pojedinca. Navodi se da su ove razlike karakteristične 1960-tih i 1970-tih, ali i 1980-tih i 1990-tih godina te da otkrivaju promjene u društvu koje se vide u uspostavi odnosa između roditelja i djece, kao i odnosa među vršnjacima. Na osnovu mnogih istraživanja postavlja se pitanje da li je moguće govoriti o boljem ili lošijem viđenju sebe kod muškraca i žena, što dalje upućuje da se po pitanju samopoimanja muškarci i žene analiziraju posebno.

TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Spol i samopoimanje

Često se govori o spolnim razlikama u izvorima i osloncima samopoimanja, različitim vaspitnim postupcima roditelja prema djeci različitog spola i različitim posljedicama sličnih postupaka na samopoimanje djece različitog spola. Rano inkorporiranje različitih atributa kao komponenti svojih samoopisa doprinosi da se dječaci opisuju kao moćniji, snažniji i aktivniji, dok se djevojčice opisuju kao ljubaznije, zavisnije i časnije. Potrebno je istaći da su spolne razlike primjer utjecaja socijalne okoline na koncept o sebi. Historijski pregled istraživanja roda i spola u psihologiji može se podijeliti na četiri razdoblja u kojima se različit značaj pridavao naslijeđu i biološkim utjecajima, odgoju i učenju te društvenom kontekstu.

Prema istraživanjima Janjetovića (1996) uočene su niske, ali statistički značajne point-biserijske korelacije između spola i nekih varijabli samopoimanja. Mladići su ispoljili značajno povoljnije procjene svog fizičkog izgleda, snage i spretnosti, više opće samopoštovanje, a manje izraženo osećanje generalizirane nekompetentnosti, kao i manje izraženu emocionalnost (ženski spol je numerički obilježavan višom vrijednošću, pa smjer korelacija treba tumačiti u skladu s tim). Spolne razlike ipak ni u jednom slučaju nisu velike i ne prelaze jednu jedinicu petostepene skale. Mogući razlog prema istraživanjima ukupno nešto manje povoljne slike o sebi djevojaka je zbog njihove veće spremnosti da otkrivaju svoje slabosti. Sears (1970) je našao na uzorku jedanaestogodišnjaka da je maskulinitet povezana sa boljim samovrednovanjem bez obzira na spol. Kelly i Stebbins (1976) pronašli su da se žene koje su odbacile spolni stereotip bolje vrednuju. Također su nađene razlike kada je riječ o „idealnom ja“. Smatara se da razloge za razlike treba tražiti i u činjenici da su muški atributi, generalno gledano, društveno bolje vrednovani.

Razlike spolova i rase su naročito kontraverzne. Mnoga istraživanja ne izvještavaju o nikakvim razlikama ili ponekad većim rezultatima za crnce, možda i zbog zaštite članova stigmatiziranih grupa. Longitudalna i multivarijantna istraživanja ukazuju na to da se ne bi moglo govoriti o razlikama u općem nivou samopoimanja, već o razlikama u pojedinim facetima (Lacković-Grgin, 1994, p. 89). Ističe se da je percipirana tjelesna atraktivnost u korelaciji sa samopoštovanjem adolescentica. Navodi se da su varijable koncepta o sebi, kao što su emocionalnost, nekompetentnost i eksternalnost, više izražene kod djevojaka. Činjenica da su djevojke u radovima pokazivale negativnije procjene sopstvenog fizičkog izgleda može da govori o strožim standardima koje kultura nameće fizičkoj privlačnosti djevojaka nego mladića. Navodi se da koeficijenti višestruke korelacije i determinacije pokazuju da varijable koncepta o sebi i ostale psihološke varijable objašnjavaju veći procenat kako općeg samopoštovanja tako i generalizirane nekompetentnosti kod djevojaka u odnosu na mladiće (za samopoštovanje odnos između polova je 51%:42%, a

za nekompetentnost 44%:23% objašnjene varijanse) (Janjetović, 1996, p. 494). U slučaju nekompetentnosti razlika je izrazitija nego u pogledu samopoštovanja.

Kada isplivaju na površinu, rezultati istraživanja ukazuju na bolje poimanje samog sebe kod dječaka naspram djevojčica, bijelaca naspram crnaca, srednje klase naspram radne klase, mlađe naspram starije djece (Nadelman, 2004, p. 291). Hamacheck (1971) je ponudio zanimljivu elaboraciju o mogućim spolnim razlikama, uključujući dva glavna faktora kod djece: privrženost, s jedne strane i izrazi kazne, kontrole i autoriteta, s druge strane. Djevojčice mogu podleći ljubavno orijentiranim discipliniranim tehnikama, dok dječaci mogu biti podvrgnuti većim fizičkim kaznama, ali s većom dozom dozvoljene agresivnosti i sa akcentom na nezavisnost i uspjehe. Dječaci se navode kao nezavisni, samopouzdana, samosvjesni i sa inicijativom. Spolni stereotip o kome govore neki zapadni autori (Burns, 1979) nije se ispoljio, gdje su muškarci više orijentirani postignuću jer su pokazatelji školskog uspjeha djevojaka bili značajno bolji nego kod mladića, a ta tendencija je uočljiva još na osnovnoškolskom uzrastu (Havelka, 1990). Pretpostavlja se da djevojke u svojoj općoj self-konceptu u većoj mjeri inkorporiraju neke lične i društveno manje povoljno vrednovane osobine kao što su doživljaj nekompetentnosti i emocionalnost. Spretnost i snaga su atributi koji se tradicionalno u većoj mjeri podstiču kod mladića. Spolne razlike u izvorima doživljaja nekompetentnosti govore o nešto većoj zavisnosti koncepta o sebi djevojaka od socijalnog odobravanja, uključujući naročito feedback o njihovom fizičkom izgledu. Osim toga, djevkama je teže da dostignu stroži ideal fizičke privlačnosti nego mladićima, pa sebe u tom pogledu nepovoljnije procjenjuju. Potvrđen je značaj fizičke privlačnosti socijalne evaluacije i svijesti o intelektualnim sposobnostima za samovrednovanje adolescenata oba pola.

Kada se radi o spolnim razlikama u definiranju sebe, onda se navodi da žene imaju veću međuzavisnost u odnosu, tj. više su usmjerene na svoje bliske odnose, svjesne su da je nečije ponašanje često određeno mišljenjem, osjećajima i postupcima drugih ljudi. Smatra se da muškarci imaju veću kolektivnu međuzavisnost, što ukazuje na to da su više usmjereni na pripadnost većim grupama (Aronson, Wilson, Akert, 2005, p. 146). U adolescenciji zbog značaja prijateljskih veza raste prisutnost socijalnih kategorija u samoopisima. Ističe se da samoopisi adolescenata postaju nestabilniji u odnosu na raniji period razvoja. Uključenost pozitivnih atributa u sržni dio koncepta o sebi potiskuje negativne attribute na periferiju ličnosti. Pozitivne attribute olakšavaju egocentričnost adolescenata, osjećaj jedinstvenosti i posebnosti.

Australijska ispitivanja pokazuju da dječaci imaju veće samopoimanje od djevojčica istog uzrasta, dok su razlike kod dječaka bile izrazito veće kada se radilo o njihovom samopoimanju tjelesnih sposobnosti kao i u nekim specifičnim samopo-

imanjima. Djevojčice su bile bolje u samopoimanju maternjeg jezika (Grgin, 2004, p. 231). Janice (1993) navodi da nisu pronađene spolne razlike kod srednjoškolaca u neakademsom self-konceptu. Prema Simmons i sar. (1969, 1978), značajne razlike u samopoimanju se javljaju u periodu mladenaštva između mladića i djevojaka, gdje oni smatraju da djevojke u svim mjerama nadvisuju mladiće. Druga istraživanja ističu da nema jednoznačnih rezultata na relaciji spola i samopoimanja. Prema istraživanjima Barnes i Farriera u osnovnoškolskom uzrastu nema razlika u samopoimanju s obzirom na mjesto življenja (selo ili grad), dok su prema Yungu (1998), kada su uspoređivane ruralne i urbane škole po pitanju self-koncepta, pronađene manje razlike. Pokazalo se da žene vide sebe težima nego što zapravo jesu – ova vjerovanja su povezana sa niskim stepenom samopoštovanja i nezadovoljstva tjelesnom težinom (Sullivan, 2007, p. 21). Zabrinutost kod žena može potencijalno utjecati na samopoštovanje, zadovoljstvo tjelesnom težinom i povrh svega na zdravlje.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Uzorak i populacija

Populaciju istraživanja činili su učenici srednje škole od prvog do četvrtog razreda. Uzorak je činilo 620 djevojčica i 552 dječaka. Starosna dob učenika se kretala od 16 do 19 godina starosti.

Statistička obrada podataka

Za analizu i interpretaciju podataka korištene su mjere deskriptivne statistike (mjere prosjeka i mjere varijabilnosti) i parametrijski test (T-test nezavisnih uzoraka).

Problem, cilj, zadaci i hipoteze istraživanja

Imajući u vidu mnogobrojna istraživanja o spolnim razlikama u ponašanju srednjoškolaca kao i njihovu oprečnost, postojanje tradicionalnih uvjerenja u porodici i školi u prošlosti kao i određene izmjene koje su nastale u novije vrijeme u odgojnim stilovima roditelja, problem istraživanja je bio ispitati i pojasniti spolne razlike u samopoimanju kod srednjoškolaca.

Cilj istraživanja je bio ispitati i analizirati da li postoje razlike kod učenika različitog spola u aspektima samopoimanja u srednjim školama.

Zadaci istraživanja:

1. Ispitati postoje li razlike u spolu na skali samopoštovanja.
2. Istražiti postoje li spolne razlike u strahu od negativne evaluacije kod učenika.

3. Utvrditi da li postoje spolne razlike u samoefikasnosti kod srednjoškolaca.
4. Utvrditi da li postoje razlike u usamljenosti s obzirom na spol sudionika.
5. Ispitati da li postoji razlike u spolu na aspektu zadovoljstva životom kod učenika.
6. Ispitati da li su prisutne spolne razlike u zadovoljstvu tjelesnim izgledom.

Hipoteze istraživanja:

Hipoteza 1: Postoji statistički značajna razlika među učenicima različitog spola na skali samopoštovanja.

Hipoteza 2: Postoji statistički značajna razlika među učenicima različitog spola na skali straha od negativne evaluacije.

Hipoteza 3: Učenici se značajno razlikuju na skali samoefikasnosti s obzirom na spol.

Hipoteza 4: Postoji statistički značajna razlika među učenicima različitog spola na skali usamljenosti.

Hipoteza 5: Učenici se značajno razlikuju po pitanju zadovoljstva životom s obzirom na spol.

Hipoteza 6: Postoji statistički značajna razlika među učenicima različitog spola na skali zadovoljstva izgledom.

REZULTATI

Razlike u samopoštovanju u odnosu na spol

Rezultati dobijeni uspoređivanjem samopoštovanja između adolescenata različitog spola su prikazani u sljedećoj tabeli.

Tabela 1. Deskriptivna statistika i testiranje razlika među adolescentima različitog spola T-testom na skali samopoštovanja

Skala	Spol	N	Deskriptori na sirovim skorovima		Deskriptori na normalizovanim skorovima		T-test	p	Velič. utjecaja η^2
			M	Std. devijacija (σ)	M	Std. devijacija (σ)			
	Ženski	620	28,44	6,49	0,0815	0,9842919			

Dobijeni podaci ukazuju da veći nivo samopoštovanja imaju djevojke ($M_z = 28,44$, $\sigma = 6,49$) u odnosu na mladiće ($M_m = 27,23$, $\sigma = 6,63$) o čemu govori vrijednost T-testa ($t = -3,068$) koji je na ispitanom uzorku statistički značajan

($p < 0,01$). Veličina utjecaja, koja ukazuje na veličinu razlike između grupa, na ovoj skali iznosi $\eta^2 = 0,008$ što ukazuje na mali utjecaj, odnosno da spolna razlika objašnjava 0,8% varijanse samopoštovanja.

Razlike na skali straha od negativne evaluacije kod učenika različitog spola

Rezultati ovog istraživanja ukazuju da veći strah od negativne evaluacije imaju djevojke u odnosu na mladiće ($M_{\bar{z}} = 23,92$, $M_m = 23,05$). S obzirom da je kod skale straha od negativne evaluacije Levenov test jednakosti među varijansama statistički značajan ($p < 0,05$), varijanse skorova na ovim skalama između dvije grupe (mladići i djevojke) nisu jednake, odnosno podaci ne zadovoljavaju pretpostavku o jednakosti varijansi, te je stoga izračunata alternativna vrijednost t koja kompenzuje navedenu činjenicu o nejednakosti varijansi, a čija je vrijednost $t = -2,289$ ($p < 0,05$), te se sa 95% sigurnosti može tvrditi da su utvrđene razlike između mladića i djevojaka na skali straha od negativne evaluacije statistički značajne. Rezultati su prikazani i tabelarno (tabela 2).

Tabela 2. Deskriptivna statistika i testiranje razlika među adolescentima različitog spola T-testom na skali straha od negativne evaluacije

Skala	Spol	N	Deskriptori na sirovim skorovima		Deskriptori na normalizovanim skorovima		T-test	p	Velič. utjecaja η^2
			M	Std. devijacija (σ)	M	Std. devijacija (σ)			
Strah od negativne evaluacije (NS)	Muški	552	23,05	6,2	-0,07	0,9400825	-2,289*	<0,05	0,004
	Ženski	620	23,92	6,86	0,0624	1,0400958			

Veličina utjecaja, kako je prikazana u tabeli, iznosi $\eta^2 = 0,004$, što govori o malom utjecaju, odnosno da spolna razlika objašnjava 0,4% varijanse straha od negativne evaluacije.

Razlike u samoefikasnosti među adolescentima različitog spola

Na skali samoefikasnosti Levenov test jednakosti među varijansama je također statistički značajan ($p < 0,05$), te varijanse skorova na ovim skalama između dvije grupe (mladići i djevojke) nisu jednake, odnosno podaci ne zadovoljavaju pretpostavku o jednakosti varijansi.

Iz tog razloga je izračunata alternativna vrijednost t koja kompenzuje navedenu činjenicu o nejednakosti varijansi i koja iznosi $t = -2,726$ ($p < 0,05$), te se sa 99% sigurnosti može tvrditi da su utvrđene razlike između mladića i djevojaka na skali

samoefikasnosti statistički značajne. Rezultati prikazani u tabeli 3. ukazuju da veći nivo samoefikasnosti imaju djevojke u odnosu na mladiće.

Tabela 3. Deskriptivna statistika i testiranje razlika među adolescentima različitog spola T-testom na skali samoefikasnosti

Skala	Spol	N	Deskriptori na sirovim skorovima		Deskriptori na normalizovanim skorovima		T-test	p	Velič. utjecaja η^2
			M	Std. devijacija (σ)	M	Std. devijacija (σ)			
	Ženski	620	38,95	6,5	0,0695	0,8890644			

Veličina utjecaja, kako je prikazana u tabeli, iznosi $\eta^2 = 0,006$, što govori o malom utjecaju, odnosno da polna razlika objašnjava 0,6% varijanse samoefikasnosti.

Razlike na skali usamljenosti među adolescenatima s obzirom na spol

Ispitujući razlike na dimenziji usamljenosti, utvrđeno je da je usamljenost izraženija kod mladića nego kod djevojaka ($M_m = 41,41$, $M_z = 36,26$, $t = 0,71$, $p < 0,01$), što je prikazano i u sljedećoj tabeli.

Tabela 4. Deskriptivna statistika i testiranje razlika među adolescentima različitog spola T-testom na skali usamljenosti

Skala	Spol	N	Deskriptori na sirovim skorovima		Deskriptori na normalizovanim skorovima		T-test	p	Velič. utjecaja η^2
			M	Std. devijacija (σ)	M	Std. devijacija (σ)			
	Ženski	620	36,26	11,7	-0,1946	0,9940279			

O statističkoj značajnosti dobijenih razlika govori vrijednost T-testa ($t = 7,3$) koji je na ispitanom uzorku statistički značajan ($p < 0,01$), što potvrđuje hipotezu. Veličina utjecaja, koja ukazuje na veličinu razlike između grupa, na ovoj skali iznosi $\eta^2 = 0,044$, što ukazuje na mali utjecaj, odnosno da spolna razlika objašnjava 4,4% varijanse usamljenosti.

Zadovoljstvo životom među adolescenatima u odnosu na spol

Rezultati ovog istraživanja govore da su djevojke zadovoljnije životom u odnosu na mladiće ($M_z = 76,77$, $M_m = 74,49$, $t = -2,853$, $p < 0,01$). O značajnosti navedenih

razlika govori T-test koji na dobijenim podacima iznosi $t = -2,853$ ($p < 0,01$), što je prikazano tabelarno.

Tabela 5. Deskriptivna statistika i testiranje razlika među adolescentima različitog spola T-testom na skali zadovoljstva životom

Skala	Spol	N	Deskriptori na sirovim skorovima		Deskriptori na normalizovanim skorovima		T-test	p	Velič. utjecaja η^2
			M	Std. devijacija (σ)	M	Std. devijacija (σ)			
	Ženski	620	76,77	12,99	0,0775	0,9754393			

Veličina utjecaja koja ukazuje na veličinu razlike između grupa na ovoj skali iznosi $\eta^2 = 0,007$, što govori o veoma malom utjecaju, odnosno da spolna razlika objašnjava 0,7% varijanse zadovoljstva životom.

Zadovoljstvo izgledom kod adolescenata različitog spola

Na skali zadovoljstva tjelesnim izgledom, bez obzira na utvrđene eventualne razlike među adolescentima različitog spola, kako po ukupnom skoru, tako i po subskalama, nije utvrđena statistički značajna razlika, što je prikazano u tabeli 6.

Tabela 6. Deskriptivna statistika i testiranje razlika među adolescentima različitog spola T-testom na skali zadovoljstva izgledom

Skala	Spol	N	Deskriptori na sirovim skorovima		Deskriptori na normalizovanim skorovima		T-test	p	Velič. utjecaja η^2
			M	Std. devijacija (σ)	M	Std. devijacija (σ)			
	Ženski	620	36,43	7,52	0,0282	1,0393651			
Zadovoljstvo tjelesnom težinom (NS)	Muški	552	29,8	5,76	0,0531	0,8855062	1,917*	>0,05	0,003
	Ženski	620	28,98	7,09	-0,056	1,0619602			
Percipirana procjena okoline vlastitog tijela/izgleda (NS)	Muški	552	16,74	3,76	0,0531	1,0234089	1,794	>0,05	0,003
	Ženski	620	16,36	3,49	-0,0503	0,9496801			
Tjelesni izgled (NS)	Muški	552	82,54	13,8	0,0219	0,9332608	0,718*	>0,05	0
	Ženski	620	81,77	14,86	-0,0197	1,051909			

Rezultati govore da iako gledano prema prosjeku podaci ukazuju na veće zadovoljstvo fizičkim izgledom kod djevojaka, te veće zadovoljstvo ukupnim tjelesnim

izgledom, uzimajući u obzir zadovoljstvo tjelesnom težinom i procijenjenu percepciju od strane okoline, dobijene razlike se smatraju produktom slučajnosti.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Dobijeni rezultati u ovom radu bi se mogli objasniti u novije vrijeme većim postignućem kod žena i bolje razvijenim socijalnim vještinama. U modernim porodicama djevojčicama se posvećuje dodatna pažnja, što utječe pozitivno na samopoštovanje. Smatra se da je sve više pripadnika muškog spola koji ne završavaju studije, a pripadnice ženskog spola nastavljaju. Počele su da prevazilaze kolege u kvalitetu i stepenu postignuća (Zlatković, 2007, p. 47), imaju više mjere u redovitosti pohađanja nastave i redovnog izvršavanja predviđenih obaveza, a obje ove mjere su u korelaciji sa uspjehom na ispitima. Prema Frančesku i saradnicima (2002) izdvojene su četiri komponente motiva postignuća kada je u pitanju razlika u motivu postignuća između muškog i ženskog spola. Razlika je utvrđena u istrajnosti u ostvarivanju i postizanju ciljeva kao izvora zadovoljstva. Otkriveno je da žene u većoj mjeri vide ostvarenje cilja kao izvor zadovoljstva. Također, otkriveno je da su žene istrajnije u ostvarenju svojih ciljeva u odnosu na muškarce. Autori ove razlike objašnjavaju u frustracionim tolerancijama. Žene su u većoj mjeri suočene s raznim vrstama prepreka na putu ka ostvarivanju ciljeva u društvima u kojima dolaze do izražaja patrijarhalne vrijednosti i obrasci ponašanja. Suočavanje sa konfliktom ličnih i poslovnih uloga u većoj mjeri izgrađuje otpornost na frustracije. Mnogi nalazi pokazuju da su socijalne vještine povezane sa smanjenim osjećajem usamljenosti, smanjenom socijalnom anksioznošću, većim zadovoljstvom životom te boljom prilagodbom. Striegel-Moore (1995) smatra da se u zapadnoj kulturi identitet žene definira na temelju njene sposobnosti uspostavljanja adekvatnih interpersonalnih odnosa i postizanja uspjeha u vlastitoj skupini.

Kada je u pitanju zadovoljstvo životom u odnosu na spol, ističe se da je utvrđeno da žene intenzivnije doživljavaju i izražavaju emocije. Rezultati koji su dobijeni u istraživanju i koji pokazuju da nema razlike u zadovoljstvu tjelesnim izgledom, mogu se opravdati tim da oba spola teže što boljem izgledu i da dobijaju povratne informacije od okoline. Sam Janjetović (1996) smatra da su oba spola u vrijeme adolescencije zabrinuta za svoj izgled. Neki nalazi su pokazali da je zadovoljstvo izgledom pozitivno povezano sa samoprihvatanjem i samokompetentnošću. Smatra se da tjelesne promjene prije i nakon dobijanja prve menstruacije mogu biti faktor povećanja samopoštovanja iz razloga što je došlo do razvoja – djevojčica prestaje biti dijete, a i zbog toga što se mijenja socijalni status i uloga djevojčice. Dolazi do boljeg prihvatanja svog tjelesnog izgleda. S obzirom na to da tjelesni izgled često određuje stupanj uspješnosti u interpersonalnim odnosima, žene na prvo mjesto postavljaju upravo tjelesnu težinu i izgled (Novković, 2003, p. 16).

Prema Lebedin, Manzoni (2011) u dobi od 16 i 17 godina djevojčice procjenjuju svoju privlačnost većom od mladića. Pronađeno je da kod djevojaka od 14 do 18 godina raste zadovoljstvo tijelom. Istraživanja Harter (1988) pokazuju da djevojke svoj izgled i doživljaj vlastite vrijednosti procjenjuju nižim u odnosu na mladiće. Poznato je da veći obrazovni status porodice podrazumijeva i manje krute spolne stereotipe koje roditelji vaspitanjem prenose djeci, što se naročito odnosi na djevojčice.

Rezultati po pitanju usamljenosti - da su muškarci usamljeniji od djevojaka - su u skladu sa istraživanjima Lacković-Grgin, Penezić, Sorić (1998). Također se navode slabije razvijene socijalne vještine kod muškaraca i strategija nošenja sa usamljenošću. Mogući razlog je i slabija sposobnost izražavanja osjećaja. Istraživači su pokazali različite rezultate. Rezultati određenih istraživanja su pokazali kako se ljudi osjećaju manje usamljenima kada su zadovoljni svojom socijalnom mrežom, doživljavaju intimnost i bliskost u međuljudskim odnosima, te znaju da mogu računati s podrškom osoba iz svoje socijalne mreže. Oni koji navode da su žene usamljenije od muškaraca, navode da su one više introspektivne i više orijentirane prema interpersonalnim odnosima i prema njihovoj evaluaciji. Neki od razloga za ovakve rezultate bi mogli biti i u ostvarivanju intimnih odnosa. Ističe se da mladići manje očekuju i manje postižu, što može biti razlog njihove veće emocionalne usamljenosti. Manji broj socijalnih kontakata dovodi do manjeg broja prilika za stvaranje dubljih interpersonalnih veza od kojih osoba može očekivati socijalnu podršku. Stoga nisko samopoštovanje utječe na veličinu i kvalitet socijalne mreže osoba, što je posljedica usamljenosti.

Opravdanje za rezultate na skali straha od negativne evaluacije mogli bismo potražiti u tome da je kod ovog aspekta self-koncepta vjerovatno ostalo značajno da su djevojke još usmjerene na mišljenje i veći utjecaj sredine, odnosno da su manje neovisne u odnosu na dječake. Autori navode da do razlika dolazi u zavisnosti od toga koji aspekt socijalne anksioznosti se mjeri te navode da žene postižu više rezultate na mjerama sramežljivosti, komunikacijske anksioznosti, anksioznosti u vezama, zbunjenosti i heterosocijalne anksioznosti. Kod muškaraca je u pitanju mjera socijalnog izbjegavanja. Većina nalaza se objašnjava samoprezentacijom, jer muškarci i žene u toku socijalizacije stječu različite socijalne kompetencije. Razina socijalne anksioznosti obično zavisi od toga koju vrstu socijalne kompetencije situacija zahtijeva.

ZAKLJUČAK

U ovom istraživanju nađene su spolne razlike u većini aspekata samopoimanja kod srednjoškolaca. Razlike su uočene u samopoštovanju, samoeфикаsnosti, strahu od negativne evaluacije, zadovoljstvu životom, usamljenosti, dok razlike nisu pro-

nađene u zadovoljstvu tjelesnim izgledom. Navedeno ukazuje da je većina hipoteza potvrđena, osim hipoteze koja je usmjerena na spolne razlike u zadovoljstvu tjelesnim izgledom. Rezultati idu u pravcu da djevojčice imaju veće samopoštovanje, veću samoefikasnost, strah od negativne evaluacije, zadovoljstvo životom. Muškarci ostvaruju veće rezultate na skali usamljenosti, dok, kao što je istaknuto, nije nađena razlika u zadovoljstvu tjelesnim izgledom.

LITERATURA

- [1] Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Mate: Zagreb.
- [2] Beck, R. C. (2003). *Motivacija: teorija i načela*. Prijevod četvrtog izdanja, Naklada slap: Jastrebarsko.
- [3] Grgin, T. (2004). *Edukacijska psihologija*. Naklada Slap: Jastrebarsko.
- [4] Havelka, N. (2005). *Uvod u psihologiju međuljudskih odnosa u obrazovanju*. Centar za primjenjenu psihologiju: Beograd.
- [5] Havelka, N. (2008). *Socijalna percepcija*. Zavod za udžbenike: Beograd.
- [6] Janjetović, D. (1996a). *Školski uspeh i koncept o sebi adolescenata*. *Nastava i vaspitanje*, br. 3, 498–516.
- [7] Janjetović, D. (1996). *Polne razlike u osloncu generalnog koncepta o sebi adolescenata*. *Psihologija*, 4, 478–498.
- [8] Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Naklada slap: Jastrebarsko.
- [9] Lebedina-Manzoni, M., Lotar, M. (2011). *Percepcija sebe kod adolescenata u Hrvatskoj*. *Kriminologija i socijalna integracija*. Vol. 19, br. 1, 1–130.
- [10] Nadelman, L. (2004). *Research manuel in child development*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers Mahwah: New Jersey.
- [11] Opačić, G. (1995). *Ličnost u socijalnom ogledalu*. Institut za pedagoška istraživanja: Beograd.
- [12] Sullivan, M. L. (2007). *Examining the relationship between self-esteem, satisfaction with body weight, and adherence to weight gain and recommendations in pregnant women: a proposal for prospective study*. Magistarski rad. The University of Arizona.
- [13] Zlatković, B. (2007). *Self-koncept i uspjeh u studiranju*. Učiteljski fakultet: Vranj.

GENDER DIFFERENCES IN SELF-CONCEPT OF HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

In the past studies of gender differences yielded in conflicting results. Particularly significant are tests in high school period when it comes to many conflicts and aspirations for independence.

The study included high school students aged 16-19. Sample consisted of 620 girls and 552 boys. Results showed that there was a better evaluation of girls compared to boys.

Key words: *self-concept, gender, student*